

מראי מקומות- בבא מציעא י"ז

שעה וידענו שלא פרעת אז. וע' בקובץ **שעורים** (ב"ב, ל') דהוכיח מסוגיין דטענת פרעתי צריך נאמנות, ולא כל בעל דבר נאמן לומר פרעתי [ולכאור' זהו דוקא אליבא דהרא"ש, דלפי רש"י יש סברא מיוחדת, משום דהעיו פניו. ואדרבה, מהא דרש"י לא פי' כהראשונים, יהי' משמע קצת דלא ס"ל כוותיהו, אלא דס"ל דאי"צ נאמנות לומר פרעתי, ויש לדחות].

(ד) **אבל חייב עצמו בשבועה נאמן, עביד איניש דמקרי ואמר- הק' בריטב"א ישנים, טעמא דמקרי ואמר דמשתבע, הא לאה הכי הוחזק כפרן, ולמה, ליהמני' במגו דאי בעי הדר בי', שהרי אינו חייב שבועה מדינא. וע"ש דכ' דמיירי בציור שהי' יכול לתבוע דבר בלא שבועה, אלא קיבל על עצמו לישבע, אז אינו יכול ליקח בלא שבועה, שהרי מחל על הזכות ליטול בלא שבועה.**

(ה) **שטר שלוה בו ופרעו, אינו חוזר ולוה בו, שכבר נמחל שעבודו – הק' הקובץ שעורים (ב"ב, תרא), ל"ל הא דנמחל שעבודו, תיפוק לי' דליכא קלא להלוואה שני'. ותי' דעכצ"ל דכיון דהפרעון לית לי' קלא, ממילא עדיין נשאר הקול מההלוואה ראשונה. אלא דא"כ הק' להיפוך, למה באמת לא מהני שטר שנמחל שעבודו, הא מ"מ איכא קלא. וביאר דאם אמרי' דצריך שטר קנין לגבות ממשעבדי, א"כ א"ש הטעם דנמחל שעבודו, דמה דאיכא קלא אינה כלום, דלמעשה לא קנה השעבוד ע"י שטר זה, וא"כ נמצא דאין כאן שעבוד.**

(ו) **שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו- כ' המאירי בגיטין (כו):** דאף דשטר כזה לא מהני לגבות ממשעבדי, מ"מ שטר הוא לענין דאין הלוה יכול לטעון פרעתי, כל זמן שהשטר ביד המלוה. אולם שוב הביא מהחכמי פרוכיניצא דחולקים, וס"ל דאי"ז שטר כלל, ואף יכול הלוה לטעון פרעתי. וכן נח' הפוסקים לדינא, ע' בסמ"ע (חו"מ מ"ח, א') שהביא מהלבוש שכ' דאי"ז שטר כלל, ואף אינו יכול לגבות מבני חורין, והסמ"ע השיג עליו, וכ' דמצוי לגבות מבנ"ח. וע"ע בש"ך (שם, ב') דהאריך להשיג על

(א) **אמרו לו צא תן לו, ואמר פרעתי, נאמן- הק' הרא"ש (מ"ב), הא לעיל אמרי' דעמד בדין כמלוה בשטר דמי, וא"כ לימא דכמו דאינו נאמן לומר פרעתי כנגד הלוואה בשטר, ה"ה לענין העמדה בדין לא יהי' נאמן. ותי' דמה דאמרי' דהעמדה בדין כמלוה בשטר דמי, היינו לענין לטרוף מלקוחות, דגם העמדה בדין יש לו קול. אבל לטעון פרעתי, הא מה דאינו נאמן לומר פרעתי כנגד מלוה שבשטר, היינו משום דא"ל שטרך בידי מאי בעי, אבל כאן דאין שייך זה, שפיר נאמן לומר פרעתי. וע' בקובץ שעורים (ב"ב תרג) דנקט דהראשונים שהק' קו' זו ולא תירצו כן, היינו משום דס"ל דמה דאמרי' דכשיש לו שטר בידו אין הלוה יכול לטעון פרעתי, אי"ז משום החזקה דשטרך בידי מאי בעי בפועל, אלא דזכות הוא שיש לו בשטר, שאין הלה יכול לטעון פרעתי. וע"ע ברי"ף (י. בדפיו) שהק' כן, ותי' דלא אמרי' דהעמדה בדין כשטר דמיא אלא היכא שלא צאית דינא, אבל היכא דנפיק מבי דינא אדעתא לקבל מה שפסקו ב"ד, אז שפיר נאמן לאחר זמן כשאומר פרעתי.**

(ב) **בא מלוה לכתוב, אין כותבין ונותנין לו- לכאור' ק', אם נאמן הלוה לומר פרעתי, פשוט הוא דאין כותבין אדרכתא. וכ' הריטב"א, פי', אע"פ שבא מלוה מיד, והעדים מעידים שלא פרעו [לכאור' כוונתו או זה או זה], וטעמא דמילתא דכיון דמלוה ע"פ היא, לית לן למעבדה מלוה בשטר".**

(ג) **והעדים מעידים אותו שלא פרע- פרש"י, בפנינו תבעו לפרוע לו ע"פ ב"ד ולא פרעו, הואיל ובפניהם העיז לעבור ע"פ ב"ד, אינו נאמן שוב לומר פרעתי שלא בעדים. והק' הרא"ש (מ"ב), וכי בשביל שלא פרע לו מיד הוחזק כפרן, הרי אולי לא היו לו מעות באותה שעה, ואח"כ הזדמן לו מעות. ומה שאמר בפני עדים שאינו רוצה לפרעו, הרי אשתמוטי קמשתמיט עד שיהי' לו מעות. ולכן הוא פי' דמיירי שאמרו לו עדים בשעה שאתה אומר שפרעת, עמנו היית באותה**

(ט) **ר' כהנא אמר כשחייב מודה- ע' ברשב"א** שהביא מהרי"ף והרמב"ם דס"ל דצ"ל דמיירי דגם ה' בו הנפק. אולם הק' הרשב"א, ל"ל הנפק, הרי לקנוניא ליכא למיחש, שהרי אם ה' רוצה לעשות קנוניא, ה' יכול לכתוב לו שטר חדש בזמן של היום, ולא הרויח כלום להשתמש בהשטר הישן. ולכן כ' הרשב"א דבאמת מיירי בלא הנפק. וע"ע בשטמ"ק שהביא מהתור"פ דמה שאין חוששין לקנוניא, היינו משום דלקנוניא דיום א' לא חיישינן.

(י) **משום דקבעי מהדר למזפא ב'י זמנא אחריירי, ולפשיטי דספרא חייש- הק' הפרישה** (חור"מ ס"ה, ח', ד"ה וכן אם נמצא), לפי מהא דקיי"ל דעדי מסירה כרתי, בלא"ה ליכא למיחש שכבר פרעו, ושכוונת הלוה לחזור וללוות בו, דהא חזקה הוא דלא שביק איניש התירא ואכל איסורא, דהו"ל להודות שפרעו, וה' יכול לחזור ולמסור לידו בפני עדי מסירה. ותי' דהגמ' אומר כן אף למ"ד עדי חתימה כרתי. א"נ, אף למ"ד ע"מ כרתי, מ"מ דרך העולם הוא ליקח שטר בעדי חתימה, שמא ימותו עדי מסירה, וכו'.

(יא) **שמעי רבנן ומפסדי לי- פרש"י**, כיון דלא ס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו, נמצא דאף זה מן המוקדמין, ופסול. וע' בפני יהושע דכ' דדברי רש"י כאן קאי על מפסיד לי השני שבגמ', בקו' הגמ' (דאל"ה אין דברים מובנים, שהרי הכל ביום א' ה', והנדון הוא מחילת השעבוד, לא שטר מוקדם).

(יב) **הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום- כ' הרא"ש** שאין טעם הדבר משום דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן, ע"ש לראיתו. וכ' הפלפולא חריפתא (י') ע"פ השו"ת הרא"ש (כלל ל"ו, ז') דטעם הדבר הוא משום דא"כ מה כח ב"ד יפה.

(יג) **כל מעשה ב"ד כמאן דנקיט שטרא בידי דמי- הק' המלא הרועים**, ומה בכך דדינו כשטר, הרי בשטר גופי' ה' יכול לטעון פרעתי אי לאו הא דיכול לומר שטרך בידי מאי בעי, וזה לא שייך כאן. ותי' דלכן נקט הגמ' לשון כמאן דנקיט שטרא "בידיה" א"ש, ויש לע'.

הסמ"ע, והביא מלשונות הראשונים (רמב"ם, ריב"ש) דמבואר דשטר זה חספא בעלמא הוא. וע' בשיעורי ר' שמואל (רמד) שחקר בדעת הסמ"ע, האם ס"ל דכיון דהשטר ביד המלוה, א"כ יש לו הטענה דשטרך בידי מאי בעי, אף דבאמת אי"ז שטר על הלואה זו, או יותר מזה, דבאמת כל זמן שהעדים חותמים על השטר, אין יודעים שהי' הלואה, אלא שיהי' עדות על ההלואה כשיבא השטר ליד המלוה. וא"כ, י"ל דה"ה שיהי' נחשב לעדות על הלואה זו השני, דמהכ"ת דעדותם ה' דוקא על ההלואה הראשונה ולא על השני'. ואין להק' דא"כ יגבה נמי מלקוחות, דהא אין קול מכח השטר זה על ההלואה השני' (וע' לעיל בזה). אבל העיר דל' "נמחל שעבודו" ק"ק לפ"ז, וע"ש עוד מה שביאר בזה.

(ז) **דלא שכיחי אינשי דפרעי ביומי קא אמינא-** הק' בפני יהושע, מאי איריא בו ביום דנקט, תיפוק לי' דתוך זמנו הוא, דהא סתם הלואה לי' יום, ובתוך הזמן הא קיי"ל דאמרי' א"א פורע תוך זמנו, וא"כ ודאי צריך להחזיר השטר להבעלים. ותי' דכיון דנפל, איתרע טובא, ולכן יהי' הלוה נאמן לומר פרעתי אף תוך זמנו, אבל ביומי' ממש אף בנפל לא יהי' נאמן. וע"ע בריטב"א שהק' דאולי אינו שטר של בו ביום, אלא שטר מאוחר הוא, וקיי"ל דשטר מאוחר כשר, וא"כ אולי באמת כבר פרע השטר. ותי' דאם ה' שטר מאוחר, ה' כתוב בו "שטרא דנן לאו בזמני' כתבנוהי, אלא אחרנוהי וכתבנוהי", ואע"פ דנפל ואיתרע, לית לן למיתלי ריעותא בעדים.

(ח) **תיפוק לי' דהו"ל מוקדם, ותנן שטרי חוב המוקדמין פסוליין- ע' בשו"ת ריב"ש** (שפ"ב), שהביא שי' רש"י לקמן (עב). דשטרי חוב המוקדמין פסוליין רק לגבות ממשועבדים, אבל מבני חורין כשרין. והק' עליו מהגמ' כאן, דהק' הגמ' תיפוק לי' דהו"ל מוקדם, וכו', ואם אי' דשטר חוב מוקדם כשר לגבות מבני חורין, מה הק' הגמ', הרי צריך טעם דנמחל שעבודו, משום דמדין שטר מוקדם אינו פסול אלא לענין משועבדין (אולם לפי הסמ"ע שהבאנו לעיל, דאף שטר שנמחל שעבודו כשר לגבות מבנ"ח, לכאור' א"ש, ויש לע').

(ז) **דלמא היכא דכתב לה- ע' בשיעורי ר' שמואל** (רמט) דביאר דלכאו' היכא דכתב לה מהני מדין התחייבות בעלמא. אבל הביא דלשון הרמב"ם (אישות י', י"א) הוא דלא תקנו כתובה לארוסה "עד שתנשא או עד שיכתוב", דמשמע דאם כתב אז הרי הוא בכלל התקנה שבכה"ג יחול בה דין תקנת כתובה.

(ח) **לאפוקי מדרי' אלעזר בן עזרי' וכו'- הק'** הרמב"ן, פשיטא דבא לאפוקי ראב"ע, כדקתני בפירוש התם, נתארמלה או נתגרשה, וכו', ראב"ע אומר, וכו', ע"ש מה שתי'.

(ט) **שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה- פרש"י**, דהיינו שלא כתב לה התוספות אלא ע"מ לכונסה. ופי' השטמ"ק בשם שיטה דאפי' למ"ד ארוסה לית לה כלל, מ"מ כיון שכ' לה מנה ומאתים, דהיינו כשאר כל הנשים, ודאי להכי כתב לה מהשתא, כי היכי דתגבה מהשתא, דאל"ה למה כתב לה מהשתא, הא משעת נישואין יכתבתם לה בעל כרחו. אבל לגבי התוספת, י"ל דכתב לה הכי כדי שלא תחזור בו בשעת נישואין. ואע"ג דאיכא למימר דאגב התוספת כתב לה גם המנה ומאתים ע"מ לכונסה, מ"מ כיון דאיכא מי שכותב ק' ור' לזכותה מעכשיו, דיינינן לה כאילו כ' לה מהשתא.

דוקא, דהיינו, דכמו דאמרי' דהיכא שיש שטר ביד המלוה אין הלוח יכול לטעון פרעתי, דהי' לו ליקח השטר ולקרעו, ומדלא עשה כן משמע דבאמת לא פרע, א"כ, י"ל דה"ה לענין מעשה ב"ד, דהי' לו ליקח שובר מב"ד אם באמת פרע, וזה דומה לנטילת שטר מהמלוה, ומדלא עשה כן משמע דבאמת לא

פרע. [וע' לעיל בריש הרף שהבאנו לענין הטוען פרעתי לאחר העמדה בדין, אם זה נחשב כנגד שטר. ולפי השיטות דבשטר א"צ החזקה בפועל דשטרך בידי מאי בעי, הגמ' כאן א"ש בפשיטות, ורק ק' הגמ' שם, וכמו שהקשו שם. ולפי השיטות דצריך החזקה בפועל, א"כ הגמ' שם א"ש, וכאן ק', וע"ז הק' המלא הרועים. אולם עדיין ק"ק, למה מה שתי' המל"ה לענין מעשה ב"ד אינו נוגע ג"כ לענין העמדה בדין, דאם אי' דפרע, הי' לו ליקח שובר מב"ד, וצ"ע.]

(י) **אי לאו דדלאי לך חספא, לא משכחת מרגניתא תותה- פי' הרשב"א**, דהא בעצם הי' מקום לומר דטעמא דמתני' הוא משום דגט היינו כתובה, מדהוה לי' לאקרועי גיטא ומכתב אגבי' גיטא דנא לאו משום דגיטא פסולא היא, וכו', כדאי' לקמז, ולא עביד הכי, ולכן איהו דאפסיד אנפשי'.

(טו) **אמר אביי, מאי מרגניתא, דלמא במקום שאין כותבין כתובה עסקי', דגט היינו כתובה, וכו'- דהיינו, דבעלמא במעשה ב"ד יהי' צריך להשטר בפועל, ואם לית לי' השטר, אינו יכול לגבות, ושאני הכא, דהגט היינו הכתובה. אלא דהק' תוס', דא"כ מהו באלמנה מן הנישואין, ותי' דבמקום שאין כותבין כתובה, שפיר י"ל דאינו נאמן לומר פרעתי, כיון דלא נתקנה כתובה באותו מקום. וביאר התוס' הרא"ש, דהיינו דתקנת חכמים מיוחד הוא דלא מצי למימר פרעתי במקום שאין כותבין כתובה, אע"פ דבשאר מעשה ב"ד יכול לטעון פרעתי [ולא ביאר למה יתקנו כן דוקא בכתובת אשה, וצ"ע].**

(טז) **וכי תימא הכי נמי, א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן- כ' המהר"ם שי"ף**, שאין לומר שבמקום שאין כותבין תקנו, וכן מתני' דנתארמלה לוקמה במקום שאין כותבין, דמ"מ במקום שכותבין מאי הועילו חכמים בתקנתן, ואם איתא שתקנו במקום שאין כותבין, א"כ במקום שכותבין היאך עקרי תקנתא דרבנן.